

עד כדי כך היה שימושן חוצצמן אהוב על ידינו. — מה אתה עושה פה, טונג'ל? — באתי לחתום על איזה חוזה. — איזה חוזה? — לסרט, להצגה, אני לא יודע בדיוק. דניאלה (הסוכנת הגרמניה שלו) יודעת, היא מטפלת בזה. — מאיפה אתה בא? — מפראנקפורט. השתתפתי שם באיזה הצגה. — איך היה? — נורא, אבל שילמו לי טוב. 4,000 דולר לחודש. אפילו אני צריך לחיות. אפילו טונג'ל קורטי צריך לחיות? — ולמה אתה מכופף ככה את הראש? — למה? כי חמור נשך אותי. אתה לא מכיר את הגרמנים. הם משוגעים על תפאורות, פעלולים. הצגות חרא אבל אבורים — מה לא היה שם על הבימה? מכונת, אונייה, מקרר, חמור. או החמור נמאס לו כל העניין והוא נתן לי נשיכה הגונה בעורף. חמור כזה, דווקא כשהתכופתתי. — ואיך התייחסה הביקורת להצגה? — אינסוף תישבחות. אני לא מבין מה קורה להם שם בגרמניה. הוקנים מפנים את הוירה, פורשים, והצעירים — אפס, כלום. הירוקים האלה, עם כל הכוונות הטובות, דפקו להם את השכל. תתאר לך, כתבו שאפילו החמור היה מצויין. — מחוזה אפי? — לא, מחוזה דיבורי, כל אחד עמד ודיבר; אל האוטו, אל המקרר, אל החמור. — אתה דיברת אל החמור? — אני תמיד מדבר אל חמורים. — ומה אתה הולך לעשות עכשיו? — סרט בשוודיה. על שלושה אנשים: תורכי, לאפי (תושב לאפלאנד) שנלהם נגד השוודים בעד עצמאות ארצו. — ומי השלישי? — אני לא זוכר, תשאל את דניאלה. — מה קורה לך, טונג'ל, שוב נפלת לידי שמאלנים? — מה לעשות, הם היחידים שפונים אליי. אפילו אני צריך לחיות. רק שלפעמים החמורים האלה נושכים אותך בעורף. — או תשתה קצת, זה טוב נגד נשיכות.

טונג'ל קורטינו: אמרתי לכם

מה זה השיר שמנגנים אצלכם כל היום ברדיו, אלף נשיכות? — לא, זה אלף נשיקות. אבל זה דומה מאוד. חשבתיו ככה. ■ ע' חדה ■

סיפור הורים על התימהונים כטבחים

התימהונים תמיד טבחים מעניינים, כשהמי דובר בנישול שיחת-חולין או במתכון להשקפת-חיים, רצוי בסיפורות. אוסקאר ויילד שם פני גיבורו, הלורד הנרי, חברימשחית של דוריאן גרי, את העצה, איך לערוך את קשריו החברתיים: בחר לך טובי מראה לקרובים, טוביילב — לידידים, טובי-שכל — לאוייבים. הוא שכח את טובייהטירוף, שכדאי לבחור בדם לאנשיישיחה. פיצוח בוטנים במסיבת לילי-תכופות, איגה.

שבת, יוצא לי להאזין לשיחת-שימון בין שני אורחים טובים, ששניהם קוראים קבועים באתו צהרון — נגיד, מעריב — וכתוצאה בלתי נמנעת מכך, כל מה שהאחד מבקש לומר, כבר ידוע לאישנישוחו. אבל תימהוני אחד יכול להציל מסיבה כזאת. אבי, ר"ר אריה קריץ, זיכרונו לברכה, טיפל — לפי שיטה שמיזג את תורת פרויד עם אילוצי המציאות של קופת-חולים — ברכים שתיאר אותם כ"מיקרייגבול". לעיתים קרובות הפעל משיחתם, פעם פגשנו מכר ברחוב, ועל שאלתו של אבי, מה שלומך, ענה בלתי-אנוחה, לא טוב, דוקטור, לא טוב, הראש לא שולח לי מילים לפה... ופיתאום חטתי את געגועי השיעמום של לשונו המובטלת ואת ריקנות-הגעגועים למילה שבפיו הנבגר והנעזב. בשיחה עם ידידייפציינט אחר — כי חוליו-מטופליו של אבי היו ידידיו — סיפר האיש, איך הלך להרצאה "לספוג" את המרצה, אך עם כניסתו לאולם הרגיש שבדה המאגנטי החזק שלו, ובמקום לספוג כמעט שנספג... אחרי כן, לא פעם, כשבאתי להרצאה או כשהירציתי אני עצמי... בכל אופן, יוליוס קיסר, במקום לבקש שיפוחו בשנים שישנים טוב בלילה, מוטב היה לו לדרוש, שיפוחו בתימהונים, שאינם משעממים ביום. כשאכיש מלך גת שמע שמישהו משתולל ברחוב, לא הירשה להביאו לפניו, ואמר את אירתו המפורסמת, שכבר צוטטה יותר מכל דיבור אחר שיצא מפיו ובעצם היא דבר-שפתיו היחיד שנישאר לדורות — "החסר משוגעים אני!" — והאגדה מנמקת, שאשתו ובתו סיפקו לו את כל מחסורו בתחום זה.

אך אותו תימהוני משתולל לא היה אלא דויד בן ישי, וכעבור זמן קצר שכרו אכיש כשומר-ראשו. וביתן כמובן שטון, שדויד לא היה בדיוק מיקרה-גבול. אך עובדה שהצליח להתחפש, ואפלאטון המשיל פעם את המשורר חסר ההשראה, שהמוות לא שולחת לו מילים לפה ושאיבד את השרה המאגנטי שלו, ובכל זאת הוא מנסה להתחרות במשורר האמיתי — לשפוי. שלא יצליח לחקות מטורף אמיתי, ואפילו יתחפש. אולי יש בינינו יותר מיקרייגבול חבוים מכפי שנרמה. על כל פנים, דויד היה משורר אמיתי. מידד תימהוני — אולי משורר חבוי — שמעתי פעם, שהחליט לפתוח רף חדש בחייו. מעתה — כך הצהיר — אתחיל להתבסס, להתנסס ולהתגוסס. נו, או אני שואל אתכם, לא מעניין יותר לשוחח עם ידיד כזה, מאשר עם מי שיספר לכם, שהחליט לעבוד שעות נוספות, להתמנות סגן מנהל ולעשות חיים...? כדי למסד את הדברים אומר שלאנשי השפיות הממוצעים יש אידיאולוגיה, אבל למיקרייגבול היצירתיים יש אידייסינקראזיס. אידיאולוגיה — זו מסכת רעיונות על עניינים שונים אך קשורים זה בזה, השקפת-עולם המשותפת ליחיד עם קבוצה חברתית; ואילו האידייסינקראזיס הוא התבשיל האידיאולוגי העצמי והמיוחד של היחיד היצירתי, כי כיוונית idios פירושו עצמי, sun פירושו בידה, ו"krasis" — תערובת או תבשיל. אם מישוה יסביר לכם, שמגן-דויד הוא סמל העם שלנו, שעלינו לשאתו בגאון — זו אידיאולוגיה; אך כשהסביר לי ידיד תימהוני, שמגן-דויד הוא משולש על משולש, האחד הוא המשולש האפל שיש לנשים כמישפחה והשני הוא משולש בארמורה, שבו כל אחד מסתכן בעימות עם גורלו, אך משולש על משולש הוא דוד ודוד, דויד, סמל המשיח והגאולה — זו היתה דוגמה לתבשיל העצמי החדרפעי של אידייסינקראזיס. תבשיל זה מבשלים הסופרים-המשוררים לגיבורים שלהם, במקום הריאטה הסרת-המלח של האידיאולוגיה הסטיריאוטית. ■ ראובן קריין ■

תיאטרון שני צ'כובים בקצב הצב

צ'כוב צ'כובה בתיאטרון הבימה מחזה ובימוי: פרנסואה נושה שני שחקנים נושאים על כתפיהם את משא ההצגה. אלכס פלג בתפקיד צ'כוב ואביבה מרכס בתפקיד צ'כובה אחת. הוא רופא חולה שחפת, סופר ומחזאי חדשן החי בשל מחלתו בעיר רוסית

דרומית, והיא שחקנית זרה, גרמנית, המופיעה בתיאטרון החדשני במסקווה. דמויות לא שיגר-תיות המנהלות מערכת יחסים בלתי-שיגרתית: פרשת אהבה וחיינישוואין המתנהלים ברובם כ"אמצעות מיכתבים. אלא שגם הדמויות העשירות וגם פרשת-החיים המיוחדת נבלעם בשימוון השורה על ההצגה כולה. במשך שעה ושלושים דקות מנהלות שתי הרמויות רושיון ומורכב כולו מציטטות נבחרות מחליפת המיכתבים שניהלו במשך השנים. ניכר כי פרנסואה נושה, המחזאי, השקיע מאמץ לאי-מבוטל במגמה להפוך את שורת הציטטות לדיאלוג חי שיאפשר להעמיד התרחשות תיאטרונית, אלא שאמצעיו לא נשאו פרי. פרנסואה נושה, הבימאי, העמיד הצגה מונוטונית בעלת קצב אחיד ומייגע, הקיץ והחרף, האהבה והגעגועים, הנישוואין והמוות — כל אלה רווחו כאופן דומה, בנסיבות דומות, בקצב דומה ובי-אונה לשון מיכתבים מאופקת. את קצב ההתי-רחשות ניסה הבימאי לבנות באמצעות התנועה הבלתי-יפוסקת ואי-ספור הכניסות והציאות ש"מבצעות הדמויות במהלך ההצגה, אלא שאלה עוד הנבירו את תחושת המונוטונית ששלטה בהצגה.

אשר למישחק, רושיה שאינו דיאלוג אלא ציטוט לסריגוין של קיטעי מיכתבים, מחייב התייחסות מיוחדת לנושא המישחק, כשאביבה מרכס, האמורה לגלם את רמותה של שחקנית

אלכס פלג ואביבה מרכס

מצליחה, מצטטת קטע מיכתב שנשמע כמו קטע מיכתב, והיא עושה זאת ברגשנות היסטורית מודגשת. התוצאה מגוחכת. למעשה משחקת אביבה מרכס לכל אורך ההצגה מישחק פאתטי משופע תנועות מוגזמות ומימיקה יתירה. צ'כובה בגילומה הכושל היא יותר אשה-ניצרה היסטורית וקפצנית מאשר בתיווג מתאימה לצ'כוב של אלכס פלג. זה האחרון הצליח, למרות הטקסט הבעייתי, להעמיד צ'כוב אמין, מאופק ורגיש, צ'כוב המושפע מההלך האירועים והמשתנה בעיקבותיהם.

לשורת ההחמצות מצטרף גם מראה הבימה. זו מחולקת לשניים. חציה חדרו של צ'כוב ביאלטה וחציה חדר-ההלבשה של צ'כובה בתיאטרון ב"מסקווה. אלא שהרמיון עולה על השוני. המעצב לא עשה די כדי לאפיין את המיקום הגיאוגרפי השונה, את העירויני לעומת הכפרי, את הנשי לעומת הגברי, את הארעי לעומת הקבוע. ואת איזור-החום לעומת איזור-הקור. למעשה נראים שני חצאי הבימה כמעט כתמונת-ראי ומהווים, על כן, תרומה נוספת לחדגוניותה של ההצגה כולה. מסתבר שנחוץ הרבה יותר מאשר סיפור מעניין על דמויות מעניינות כדי לעשות תיאטרון מעניין.

בביצוע סוחף

הדוד ואניה מחזה: אנטון צ'כוב בימוי: חנן שני הדוד ואניה של תיאטרון הבימה הוא צ'כוב מצויין. כמו מחזותיו האחרים של צ'כוב, גם זה איננו מחזה של עלילה. מה שמתרקם לעיני הקהל איננו השתלשלות של אירועים מרתקים, אלא תמונת התרחשות חריגה מעט על רקע שיגרת-חיים של בני מישפחה אחת. בני-מישפחה האוכלים ושוחים ומשתעממים יחד, החיים זה עם זה ומתחככים זה בזה. במקרה עומדות הדמויות. ייחודו של המחזה הוא בקצב בו נבנות הדמויות שלב אחר שלב, על-ידי דיבריהן היומיומיים והתנהגותן הטיבעית

המייוחד בהצגה המועלת כהבימה. הוא האופן בו עוצבו חלק מדמויות אלה. מישחקו של נסים עזיקרי הוא מלאכת-מחשבת ממש. הוא גלגל כיומנויות ורגישות את דמותו של הדוד האנושי, הקומי-פאתטי, ומקריץ לפי המצורף שלקן ההצגה כולה. נפלאה ומרגשת טטיאנה קנליסי אולייר שהעמידה סוניה עצורה, רגישה ומפוכחת, וטובים עדה טל כאומנת הזקנה החיננית ויוסי פולק הרופא הכפרי. גם מראה הבימה מיוחד. כולה מרופרת על-י שלכת. במרכזה גזע מעוקם של עץ אריי-מידות וממנו משתלשלת נדרת חבלים. בקידמת הבמה, על מצע עלי השלכת, מוצבים לפי המצורף שלקן הריהוט המסמנים את האזור בו מתרחש הקטע המוצג: חדר האוכל, חדר האורחים ומשדר האחוזה. המיוזג הכמעט מושלם שבין החוץ, החצר והיער, לבין הפנים, חררי האחוזה השונים, הוא יותר מאשר תרומה אסתטית להצגה. זהו אמצעי נוסף ומקורי להעברת המסר של אסטרום, היערי-הרופא ואולי של צ'כוב המחזאי-הרופא על מקומם של האקלים והטבע בכלל בתיקוה לאושר האנושי.

תחת שרביט הניצוח של חנן שניר נעות הד-מויות על פני מרחב הבימה בהארמוניה מושלמת ויוצרות רצף של תמונות מרשימות כמו תמונות-החוץ השונות, תמונת "המועצה המישפחתית" הסוערת, תמונת הפרידה מן הפרופסור ורעייתו היפה העוזבים את האחוזה ורבות-ידידות אחרות. ציבועי השלכת החומים-אפורים, השולטים בתפאורה ובתלבושות, תורמים אף הם לאווירת החולין של "המציאות הרוסית האפולולית" השורה על הבימה. שונה ומיוחד הוא לבושה הלבן הבוהק של לילנה היפהפיה, המהווה את היסוד החרגי, המחריד את שלות השיגרה הכפרית. לבן כמותה גם הווילון הדק הנע ברוח

קנליסאולייר, נסים עזיקרי, עדה טל

ומפרידל-אמפריד בין חדרהשונה שבבית לבין החוץ היערי. על הדוד ואניה בתיאטרון הבימה ניתן לומר כי זהו מחזה של דמויות ואווירה, המתנהל בקצב צ'כובי אופייני — ועם זה יפהפה, סוחף ומרגש.

ענדה אלוני ■

פרס סופר-דרעק

חברת אנקאונטר האחרונה מדרווחת על תחרות חדשה לפרס סופר-דרעק, שראשיתו בתעלול פירסומת אקרמי לפני שלוש שנים, והזוכה כיום בהשתתפות מכל קצות-תבל. כל שעל הפרופסור סקוט רייס האמריקאי — שופט הפרס — לעשות הוא לעבור על כ" 3000 כתבי-יד כדי לגלות את הטקסט הצולל למעמקים לא-נודעו של דרעק-סיפורות. מערכת דף חדש מציעה להנהיג תחרות דומה גם בישראל, מתוך ביטחון שגם אצלנו מצויים לא מעטים דראויים לעטרה בת" האלמוות. התרומה הראשונה שלנו לקוחה מתוך רשימה של אחד אנגון נבות על ספר של גרשון שקר. זהה לשונה: "לא מתבהרת תפישה המאגרת את המרכיבים הסיפורתיים ואת המרכיבים החברתיים לכדי מהות אחת אחודה, מצד מי שמבק למצוא את פני החברה הישראלית בסיפורת, וליתר דיוק, למצוא את הצופנים הגנטיים של החברה הזאת ושלקי התהוותה בסיפורת העברית. יותר ויותר נחשפת העדשה סמויה ומניפו-לאטיווית של סיפורת ריאליסטית, אפילו זו מדורדרת כהוגן, מהיבטיה הסיפורתיים ומכל היבט של מימוש סיפורת מורכב ומעניין." (מעריב).